

Marek Kuźmicki

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

INSTYTUCJONALNO-SYSTEMOWE BARIERY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW GASTRONOMICZNYCH I NOCLEGOWYCH NA OBSZARACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

*INSTITUTIONAL AND SYSTEMIC BARRIERS OF THE DEVELOPMENT
OF CATERING AND ACCOMMODATION ENTERPRISES IN RURAL AREAS
OF LUBLIN PROVINCE*

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwa gastronomiczne i noclegowe, bariery, rozwój, obszary wiejskie

Key words: catering and accommodation enterprises, barriers, development, rural areas

JEL codes: H3, H32

Abstrakt. Celem opracowania jest określenie instytucjonalno-systemowych barier rozwoju przedsiębiorstw gastronomicznych i noclegowych funkcjonujących w wybranych gminach wiejskich województwa lubelskiego. Badanie metodą wspomaganego komputerowo wywiadu CAWI przeprowadzono w kwietniu i maju 2013 roku. Warunkiem wprowadzenia w życie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest wyeliminowanie barier wynikających z otoczenia instytucjonalno-systemowego. Szczególnie ważna rola spoczywa na władzy publicznej, która w opinii przedsiębiorców powinna skoncentrować swoje działania na zmianie systemu podatkowego, stabilizacji i upraszczaniu przepisów prawa, a także poprawie funkcjonowania administracji publicznej.

Wstęp

Obszary wiejskie w Polsce są genetycznie silnie zróżnicowane pod względem potencjału rozwojowego. Wynika to z uwarunkowań historycznych, naturalnych (dogodność położenia w stosunku do ośrodków przemysłowych, metropolii, sieci transportowych) oraz środowiskowych (np. jakość gleb, zasoby wodne, klimat, surowce mineralne, atrakcyjne obiekty: góry, jeziora, wybrzeże morskie, duże kompleksy leśne) [Heffner, Rosner 2006, s. 10].

Od lat propagowana idea wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich związana ze zwiększeniem dywersyfikacji gospodarki wiejskiej, a więc odejściem od jej monofunkcyjnego charakteru opartego na produkcji rolniczej na rzecz rozwoju działów pozarolniczych zyskała w Polsce powszechną akceptację. Dotychczasowe tempo wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest niezadawalające, co jest po części wynikiem wielowiekowych zaniedbań, a także zbytznego koncentrowania się polityki wiejskiej na sprawach rolnictwa [Kłodziński 2009, s. 270].

Z doświadczeń wielu krajów wynika, że aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich zależy w dużej mierze od rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Pozwala ona na ograniczenie wielu niekorzystnych zjawisk, które zdominowały polską wieś, takich jak: kryzys w rolnictwie, rosnąca skala ubóstwa, także zubożenie i postawa roszczeniowa mieszkańców [Cieśliewicz 2006, s. 75]. Indywidualna przedsiębiorczość przyczynia się do ograniczania bezrobocia przez tworzenie miejsc pracy i pozytywnie wpływa na zmiany struktury gospodarki, wzrost gospodarczy oraz poprawę konkurencyjności i innowacyjności gospodarki [Safin 2003, s. 51]. Małe przedsiębiorstwa dają szansę samozatrudnienia, osiągnięcia sukcesu i zmiany statusu społecznego ludziom przedsiębiorczym [Piasecki 2001, s. 77-79]. Chcąc stymulować dynamizację i restrukturyzację przedsiębiorczości, należy zidentyfikować jej uwarunkowania [Kuciński 2010, s. 25].

Celem opracowania jest określenie instytucjonalno-systemowych¹ barier rozwoju przedsiębiorstw gastronomicznych i noclegowych funkcjonujących w wybranych gminach wiejskich województwa lubelskiego. Ocena sytuacji została dokonana z perspektywy właścicieli przedsiębiorstw gastronomicznych oraz noclegowych. Istotnym elementem artykułu jest przedstawienie proponowanych przez przedsiębiorców zmian, które wyeliminowałyby ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej wynikające z otoczenia instytucjonalno-systemowego, co wpłynęłoby pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy gmin wiejskich.

Material i metodyka badań

Próba badawcza wyłoniona do badań empirycznych została ustalona metodą doboru losowego, dwustopniowego. Pierwszy stopień był związany z określeniem obszaru badań. Obejmuje on powiaty: janowski, łukowski, opolski, parczewski, tomaszowski, włodawski.

Drugi stopień doboru losowego jednostek do próby badawczej był związany z losowaniem konkretnych podmiotów gospodarczych z terenu gmin wiejskich. Badaniu poddano 72 właścicieli podmiotów gospodarczych, w tym 42 świadczących usługi gastronomiczne oraz 30 świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne. W próbie badawczej znalazły się restauracje, bary, punkty gastronomiczne², ośrodki wczasowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe i schroniska młodzieżowe.

Badanie metodą wspomaganego komputerowo wywiadu CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview*) przeprowadzono w kwietniu i maju 2013 roku.

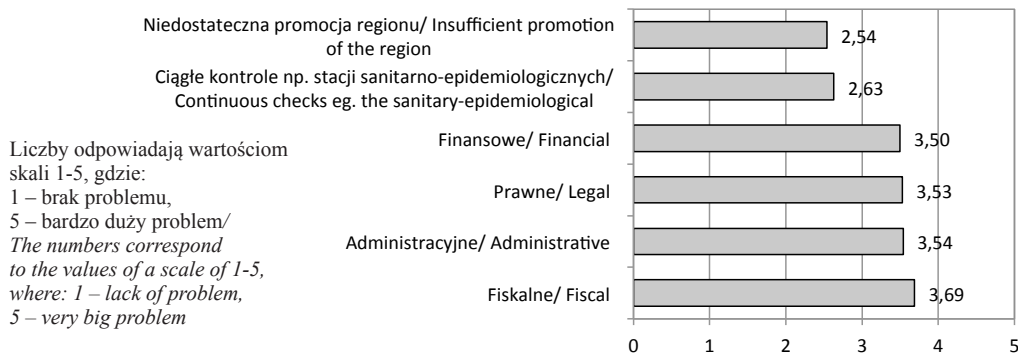
Wyniki badań

W czasie badań właściciele przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe mieli możliwość oceny barier wynikających z otoczenia instytucjonalno-systemowego, z którymi spotykają się w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej. Do oceny użyto skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało brak problemu z określonym czynnikiem, a 5 bardzo duży problem. Respondenci za największy problem (3,69 pkt) uznali bariery fiskalne związane z koniecznością płacenia w opinii przedsiębiorców, zbyt wysokich podatków oraz składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne. Bariery administracyjne utożsamiane ze skomplikowanymi procedurami, trudnościami z uzyskaniem pozwoleń na inwestycje zostały ocenione na 3,54 pkt, co świadczy o ich umiarkowanie dużej uciążliwości. Podobnie postrzegane były przez właścicieli podmiotów gastronomicznych i noclegowych ograniczenia prawne związane z niestabilnością systemu prawnego, a także skomplikowanymi przepisami (3,53 pkt). Dopiero na czwartym miejscu w ocenie respondentów znalazły się bariery finansowe dotyczące braku własnych środków finansowych, małej dostępności kredytów, wysokich stóp procentowych, braku środków pomocowych (3,50 pkt). Za mniej uciążliwe w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych zostały uznane niedogodności związane z ciągłymi kontrolami, np. stacji sanitarno-epidemiologicznych (2,63 pkt) oraz mało intensywne promocje regionu ze strony samorządów (2,54 pkt). Wyniki badań przedstawiono na rysunku 1.

Największa część respondentów (ponad 60%) uznała bariery fiskalne, administracyjne, prawne i finansowe za duże ograniczenia w funkcjonowaniu przedsiębiorstw gastronomicznych i noclegowych. Stosunkowo liczna była grupa przedsiębiorców, którzy ocenili wspomniane ograniczenia jako umiarkowane: fiskalne – 16,7%, administracyjne – 19,4%, prawne – 15,2%, finansowe – 25%. Niemal połowa uczestników badania określiła ciągłe kontrole jako średniej wielkości barierę w prowadzeniu działalności gospodarczej – 47,2%. Jako małą uznało ją 16,7% badanych osób, a jako całkowicie

¹ Otoczenie systemowe stanowią rynkowe mechanizmy regulujące funkcjonowanie gospodarki, polityka społeczno-gospodarcza państwa oraz kształtujące ją czynniki formalno-prawne. Otoczenie instytucjonalne tworzą instytucje i organizacje kształtujące warunki funkcjonowania przedsiębiorstw na szczeblu regionalnym i (lub) lokalnym [Angowski 2005, s. 15]. Wśród instytucji funkcjonujących w otoczeniu przedsiębiorstw można wyróżnić następujące grupy: instytucje administracji państwowej i samorządowej, banki, instytucje informacyjno-szkoleniowe, instytucje promocyjno-handlowe, izby i stowarzyszenia gospodarcze, centra wspierania biznesu i inkubatory przedsiębiorczości, agencje i fundacje rozwoju regionalnego i lokalnego [Sobczyk 1995, s. 11].

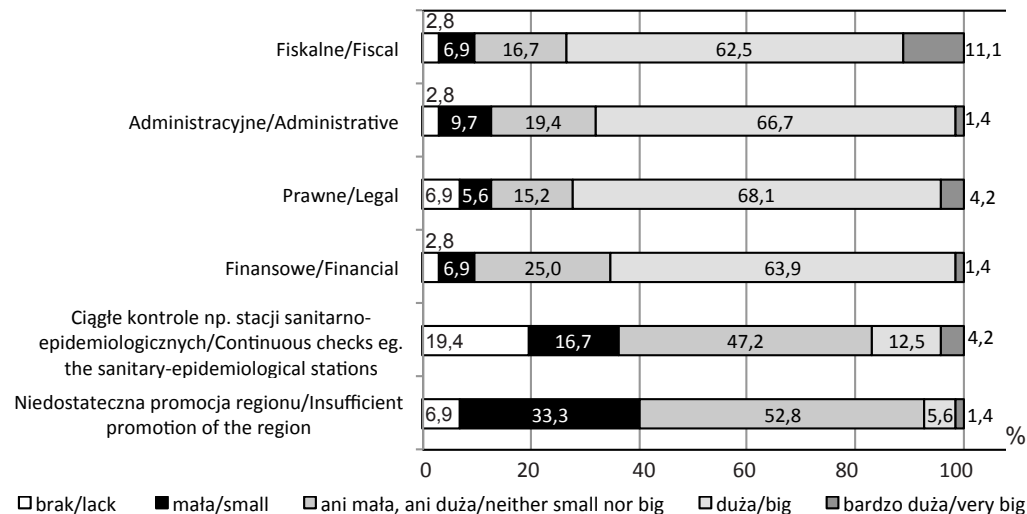
² Smażalnia, lodziarnia, pijalnia, bufet, przyczepa gastronomiczna, punkt małej gastronomii „kurczak z rożną”.

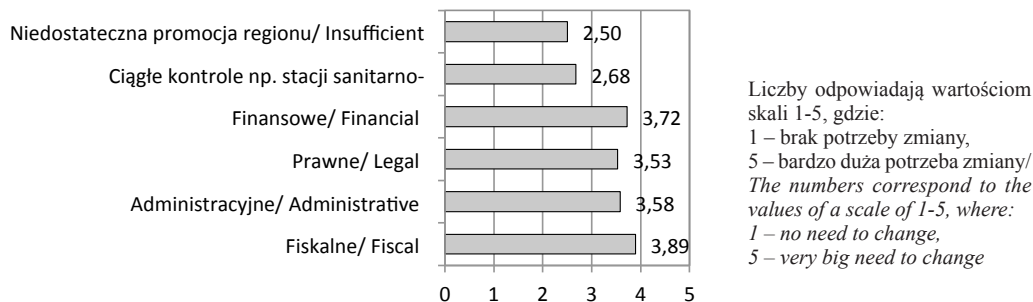
Rysunek 1. Ocena barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe
Figure 1. Assessment of barriers to the development of enterprises providing gastronomic and accommodation services
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych
Source: study based on own research

nieodczuwalną 19,4% respondentów. Niedostateczna promocja regionu ze strony samorządów to w ocenie 52,8% przedsiębiorców zjawisko, które ma umiarkowane znaczenie w kontekście prowadzenia przedsiębiorstw na badanym rynku. Co trzeci badany uznał, że znaczenie tego działania jest małe (rys. 2).

Badania umożliwiły poznanie opinii przedsiębiorców na temat potrzeb zmian barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe wynikających z otoczenia instytucjonalno-systemowego. Respondenci najbardziej chcieliby zmienić obecne rozwiązania fiskalne, które w silny sposób oddziałują na wynik finansowy netto podmiotów gospodarczych (ocena 3,89 pkt w skali 1-5, gdzie 1 oznacza brak potrzeby zmiany, a 5 – bardzo dużą potrzebę zmiany). W dużym stopniu przedsiębiorcy oczekiwali na pomoc finansową związaną z pozyskaniem środków w funduszy unijnych, a także wprowadzeniem rozwiązań, które ułatwiłyby dostęp do kredytów w bankach oraz zmniejszyły ich koszt (3,72 pkt). Umiarkowanie duże oczekiwania respondentów były

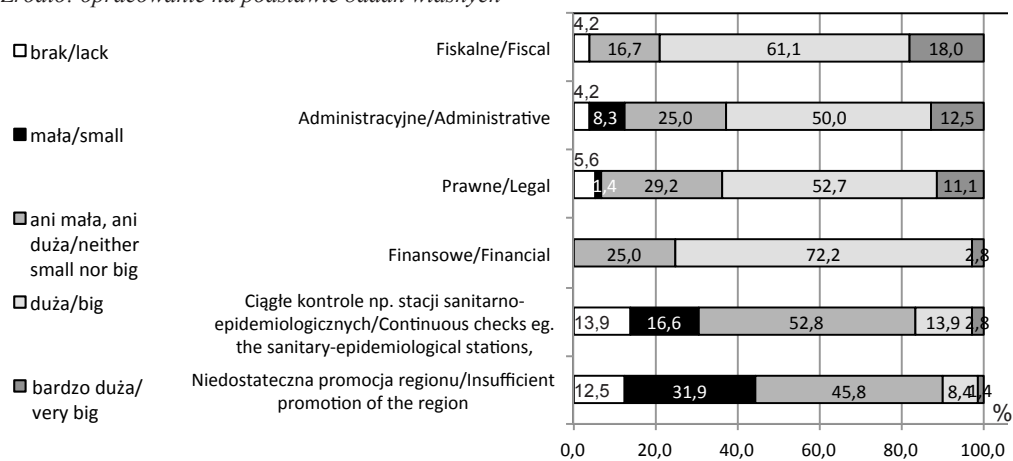
Rysunek 2. Ocena barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe – struktura odpowiedzi
Figure 2. Assessment of barriers to the development of enterprises providing gastronomic and accommodation services – the structure of responses
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych
Source: study based on own research

Rysunek 3. Ocena potrzeby zmian barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe
Figure 3. Assessment of the need for change the barriers to development of enterprises providing gastronomic and accommodation services

Source: study based on own research

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Rysunek 4. Ocena potrzeby zmian barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe – struktura odpowiedzi
Figure 4. Assessment of the need for change the barriers to development of enterprises providing gastronomic and accommodation services – the structure of responses

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Source: study based on own research

związane z usuwaniem barier administracyjnych (3,58 pkt) i prawnych (3,53 pkt). W mniejszym stopniu przedsiębiorcom zależało na ograniczeniu kontroli związanych z funkcjonowaniem na rynku usług gastronomicznych i noclegowych (2,68 pkt) oraz na intensyfikacji działań promocyjnych gmin przez samorządy (2,50 pkt). Wyniki badań przedstawiono na rysunku 3.

Analizując wyniki badań dotyczące potrzeby zmian instytucjonalno-systemowych barier rozwoju przedsiębiorstw świadczących usługi gastronomiczne i noclegowe, można zauważyć, że w przypadku ograniczeń fiskalnych, administracyjnych, prawnych i finansowych połowa lub ponad połowa badanych opowiadała się za zmianami w sposób zdecydowany. Dużą potrzebę usuwania barier fiskalnych deklarowało 61,1% badanych. W przypadku barier administracyjnych odsetek ten wynosił 50,0%, prawnych 52,7%, a finansowych aż 72,2% badanych (rys. 4).

Największa część respondentów w stopniu umiarkowanym była zainteresowana zmniejszeniem liczby kontroli, np. ze strony stacji sanitarno-epidemiologicznych – 52,8% czy intensyfikacją działań promocyjnych gminy przez jednostki samorządu terytorialnego – 45,8%, co wskazuje na znikome znaczenie tych działań w opinii respondentów w kontekście uwarunkowań instytucjonalno-systemowych rozwoju przedsiębiorstw.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w opinii respondentów nie istnieją warunki o charakterze makroekonomicznym i instytucjonalnym, które sprzyjają rozwojowi przedsiębiorstw gastronomicznych i noclegowych działających na terenie gmin wiejskich w województwie lubelskim. Bariery fiskalne, administracyjne, prawne i finansowe w stopniu umiarkowanie dużym utrudniają funkcjonowanie przedsiębiorstw na rynku usług gastronomicznych i noclegowych. Rozwój przedsiębiorstw funkcjonujących w gminach wiejskich hamowany jest przez istniejące regulacje prawne, podatkowe, skomplikowane procedury oraz trudności z pozyskaniem kapitału ze źródeł zewnętrznych. Istniejąca sytuacja wydaje się niezmienna od lat. Nieprzyjazne przedsiębiorcom rozwiązania systemowe istniejące na poziomie centralnej władzy publicznej przenoszą się niestety na poziom regionalny i lokalny [Kuciński 2010, s. 26].

Możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich wymagają wzmocnienia pozarolniczych funkcji gospodarczych. Działalność gospodarcza może być ważnym czynnikiem wzrostu dochodów ludności wiejskiej, unowocześnienia warunków pracy, a także szansą na polepszenie standardu życia [Mirończuk 2006, s. 127]. Warunkiem wprowadzenia w życie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest wyeliminowanie barier wynikających z otoczenia instytucjonalno-systemowego. Szczególnie ważna rola spoczywa na władzy publicznej, która w opinii badanych przedsiębiorców powinna skoncentrować swoje działania na zmianie systemu podatkowego, stabilizacji i upraszczaniu przepisów prawa, a także poprawie funkcjonowania administracji publicznej.

Literatura

- Angowski Marek. 2005. *Wpływ otoczenia na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich*. Lublin: Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Lublinie.
- Cieśliewicz Wiesława. 2006. Przedsiębiorczość w gminach wiejskich województwa lubuskiego. [W] *Przedsiębiorstwa i organizacje publiczne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, red. M. Adamowicz, 75-82. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Heffner Krystian, Andrzej Rosner. 2006. Wybrane koncepcje i możliwości rozwoju obszarów wiejskich po dekadzie transformacji w Polsce. [W] *Wież i rolnictwo w procesie zmian. Problemy rozwoju obszarów wiejskich*, red. S. Sokołowska, 9-25. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Kłodziński Marek. 2009. Stan i perspektywy rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. [W] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa*, red. K. Duczkowska-Małysz, A. Szymecka, 269-283. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.
- Kuciński Kazimierz (red.). 2010. *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*. Warszawa: Difin.
- Mirończuk Agata. 2006. „Bariery rozwoju obszarów wiejskich w opinii władz samorządowych”. [W] *Wież i rolnictwo w procesie zmian. Problemy rozwoju obszarów wiejskich*, red. S. Sokołowska, 127-134. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Piasecki Bogdan (red.). 2001. *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*. Warszawa-Lódź: PWN.
- Safin Krzysztof (red.). 2003. *Zarządzanie małą firmą*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Sobczyk Genowefa (red.). 1995. *Funkcjonowanie małych firm w warunkach zmian systemowych*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Summary

The aim of the study is to determine institutional and systemic barriers of the development of catering and accommodation enterprises operating in selected rural communes in Lublin Province. The research by the use of computer-assisted interview CAWI was conducted in April and May 2013. The condition for the implementation of multifunctional development of rural areas is to eliminate the barriers stemming from the institutional and systemic environment. Especially important role lies with the public authority which, in the opinion of entrepreneurs should focus their efforts on changing the tax system, stability and simplifying the law, as well as improving the functioning of public administration.

Adres do korespondencji
dr Marek Kuźmicki

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Siderska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, tel. (83) 344 99 05
e-mail: m.kuzmicki@dydaktyka.pswb.p.l